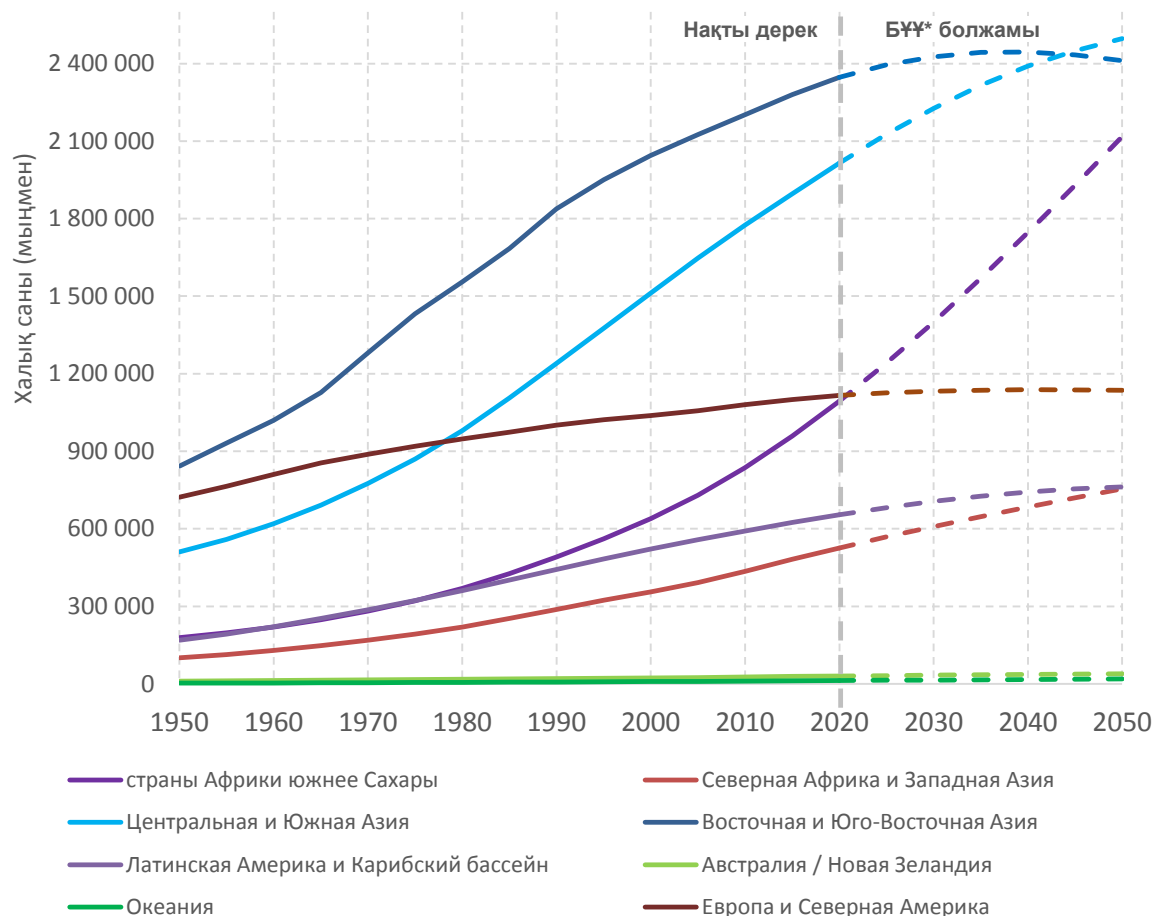
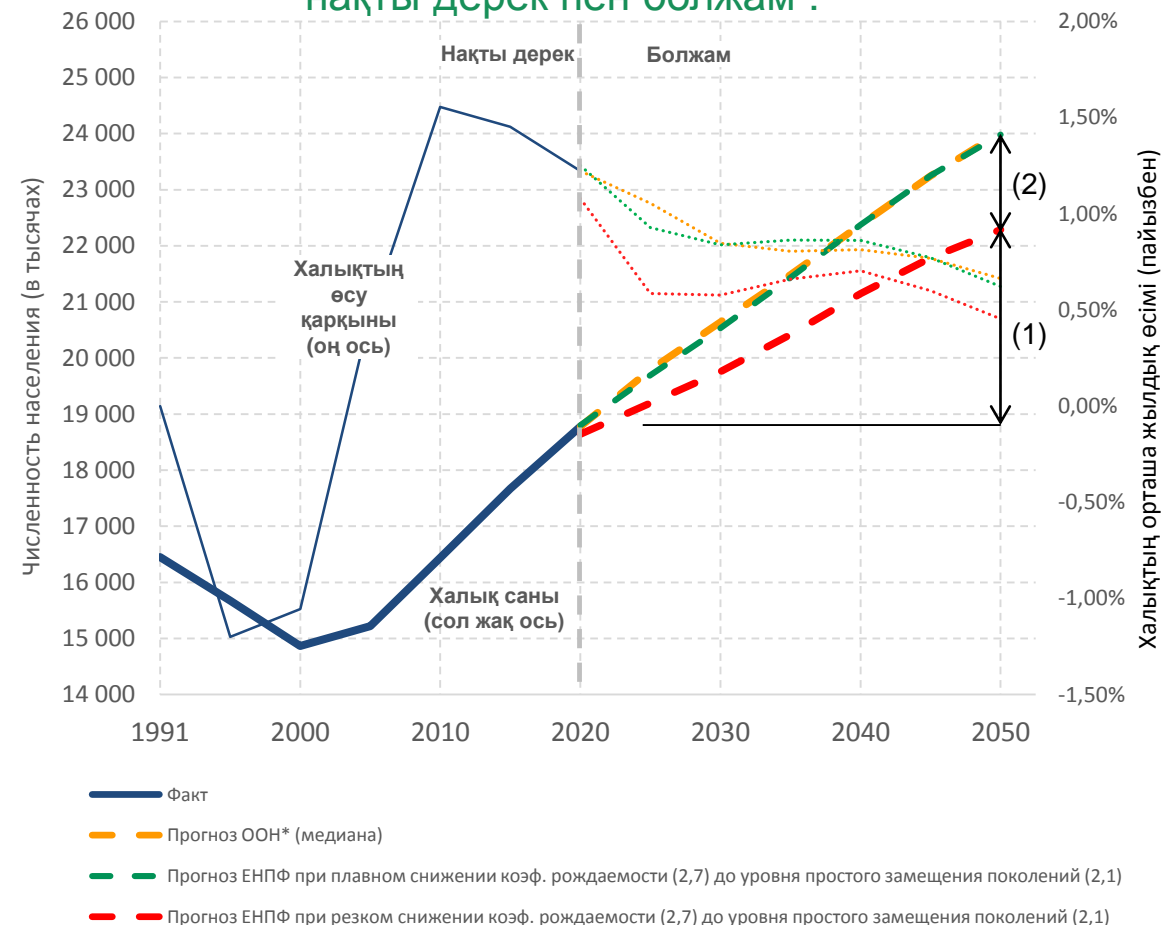

Қазақстандағы демографиялық трендтер және олардың экономикаға әсері

Әлемдегі халық саны туралы нақты дерек пен болжам:

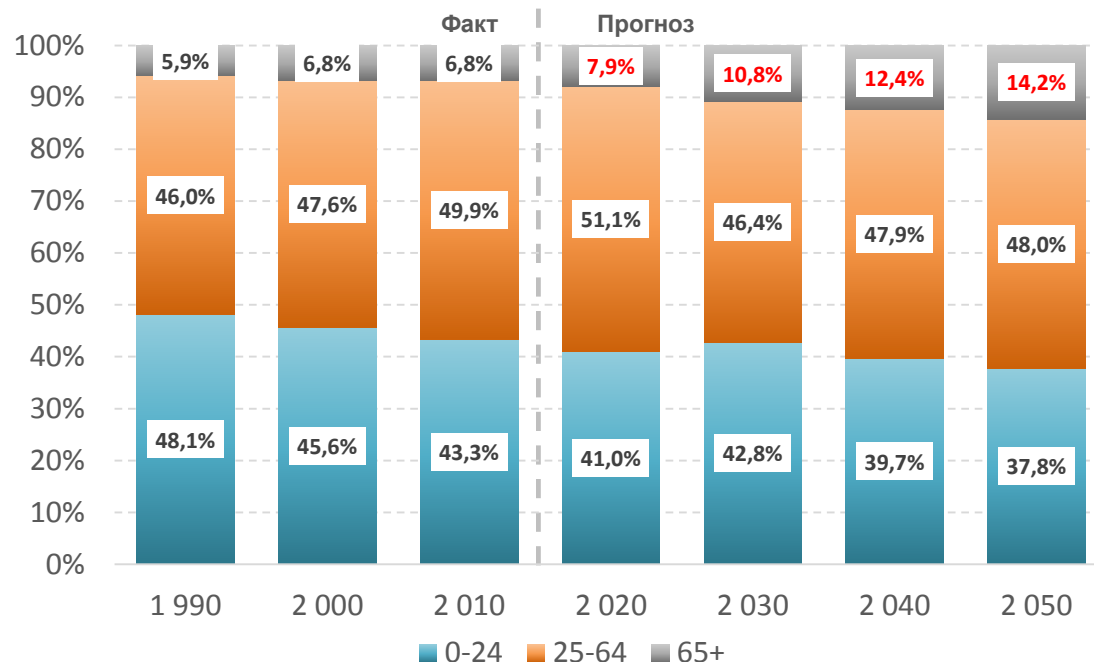
Қазақстандағы халық саны туралы нақты дерек пен болжам:

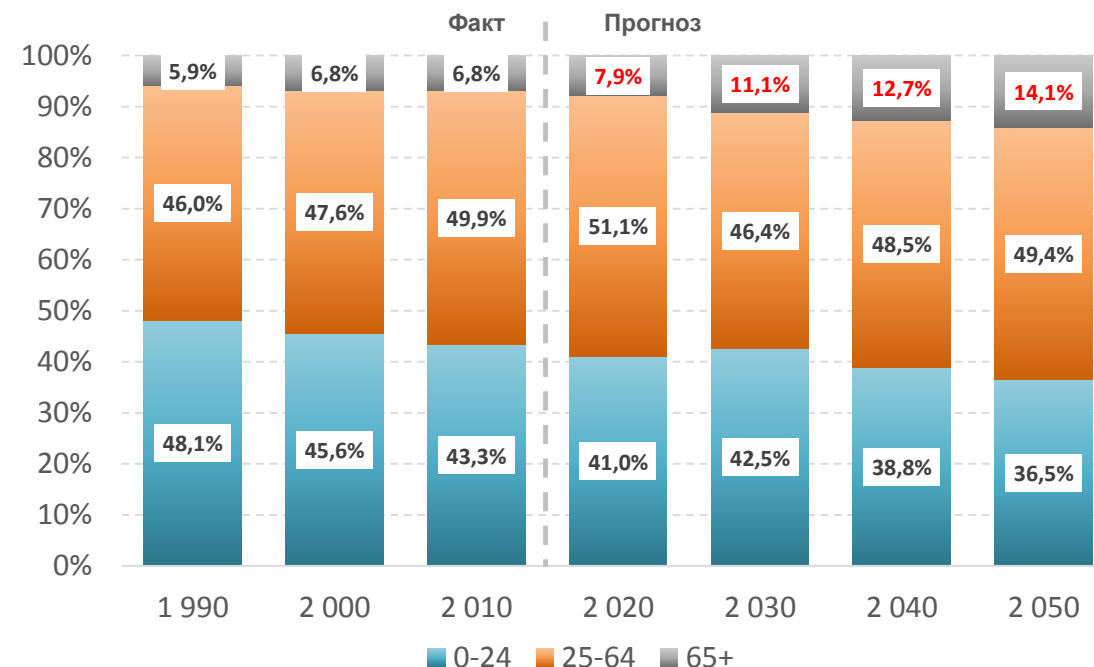
Болжамдарға сәйкес Қазақстанда, әлемнің көптеген өңірлеріндегідей, халық саны алдағы бірнеше онжылдықта өсетін болады және өсу қарқыны бәсеңдегенімен, **2050 жылға қарай шамамен 24 млн. адамға жетеді**. Бұл ретте БЖЗК есептеріне сәйкес: (1) Қазақстан халқының 2020 жылдан 2050 жылға дейінгі болжамды өсуінің үштен екісіне жуығы «демографиялық серпіннің» немесе ағымдағы жас құрылымының арқасында қол жеткізілетін болады, яғни елде бала туу 2,1 ұрпақты қарапайым алмастыру деңгейіне дейін күрт төмендесе де, халықтың өсуі орын алады (оң жақтағы кестені қараңыз); (2) болжамды өсудің қалған үштен бірі қарапайым алмастыру деңгейінен жоғары тууға және өмір сүру ұзақтығының одан әрі ұлғаюымен байланысты

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАС ТОПТАРЫНЫҢ ҮЛЕСІ

БЖЗҚ нақты деректері мен болжамы
(ҚР барлық тұрғындары):

БҰҰ* нақты деректері мен болжамы
(ҚР барлық тұрғындары):

БҰҰ демографиялық қартаю шәкілі

Кезең	65 және одан жоғары жастағы адамдардың үлесі, %	Қартаю кезеңдері және халықтың қартаю деңгейі
1	< 4	Халықтың жас өкілдері
2	4 - 7	Кәрілікке жақын тұрған халық
3	> 7	Халықтың қарт өкілдері

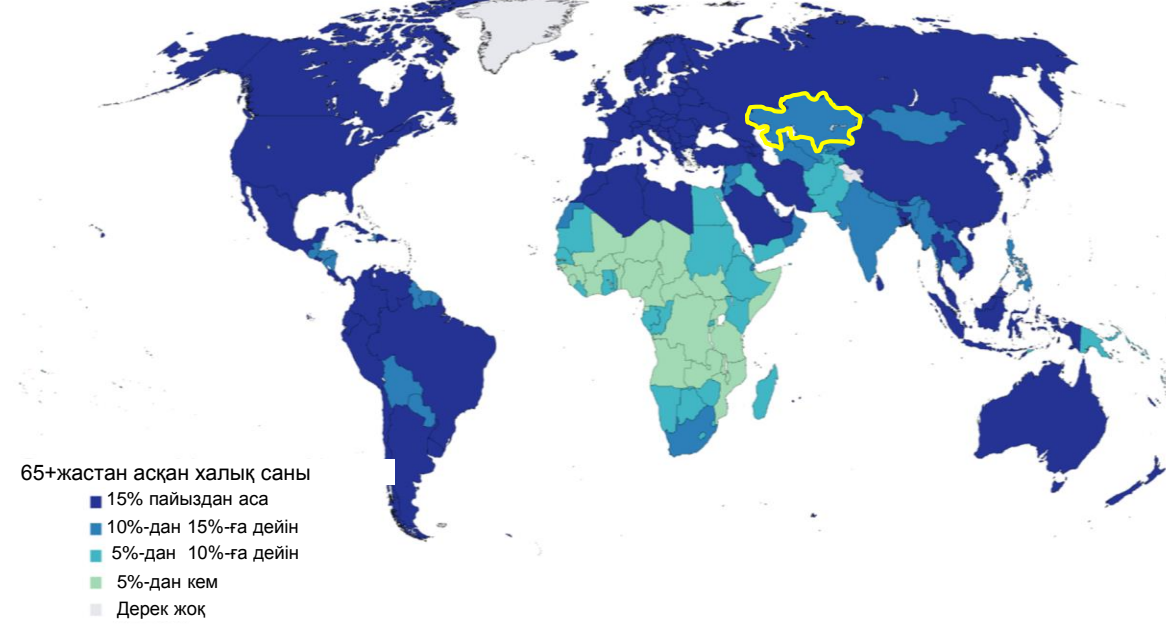
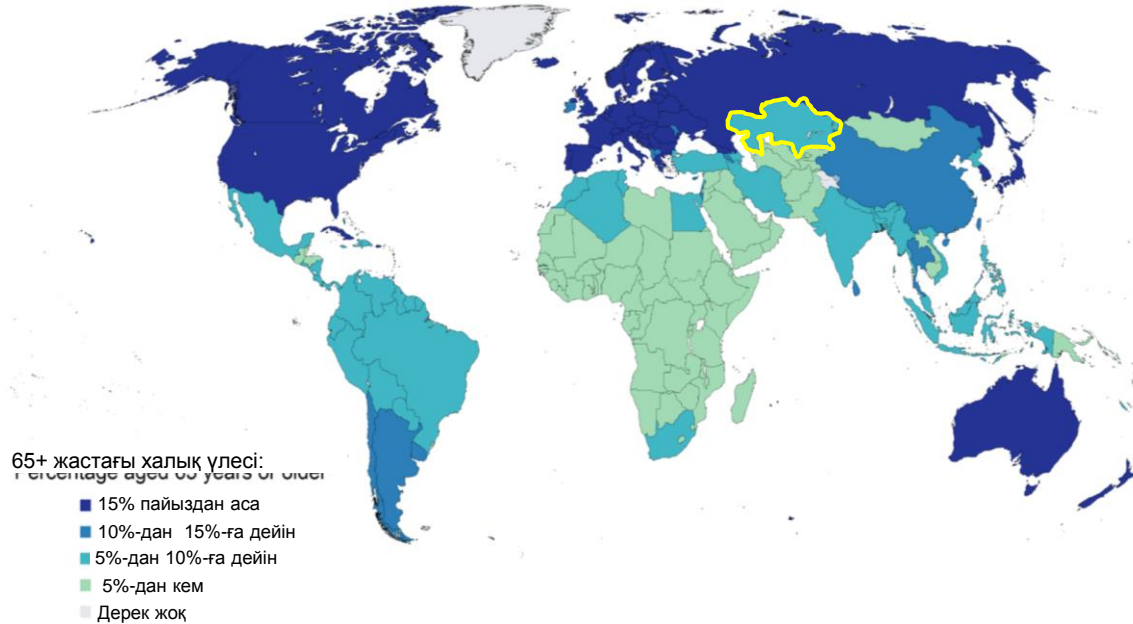

БЖЗҚ-ның да, БҰҰ-ның да болжамдарына сәйкес Қазақстанда:

- 1) 65 және одан жоғары жастағы халық үлесінің артуы (БЖЗҚ болжамы бойынша ағымдағы 7,7% - дан 14,2% - ға дейін және БҰҰ болжамы бойынша 14,1% - ға дейін). Қазақстан халқы БҰҰ шәкіліне сәйкес ескі болып саналады;
- 2) халықтың 25 жасқа дейінгі үлесінің төмендеуі (-3,2 пайызға БЖЗҚ болжамы бойынша және БҰҰ болжамы бойынша -4,5 пайызға жоғары. 25 жастан 65 жасқа дейінгі «еңбекке қабілетті жастағы халықтың» үлесі (-3,1 пайыз БЖЗҚ болжамы бойынша және -БҰҰ болжамы бойынша -1,7 пайызға жоғары.) Қазақстан халқының қартаюы нәтижесінде пайда болды.

2019 жылға нақты дерек* :

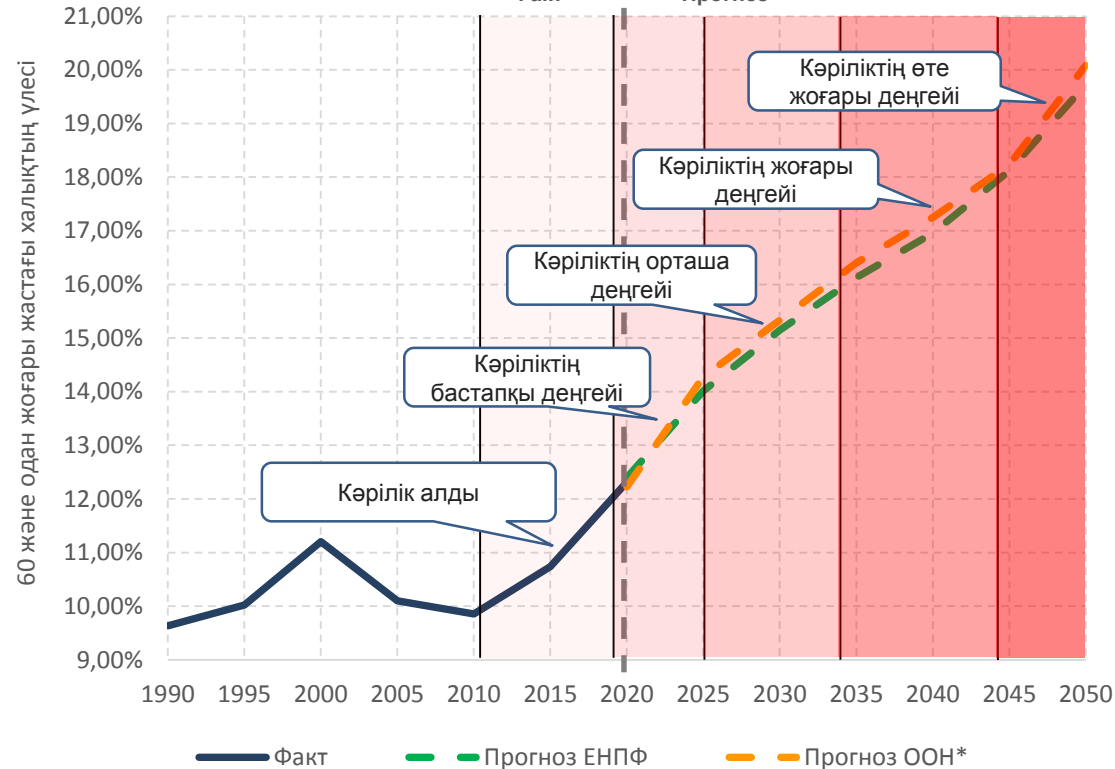
2050 жылға болжам*:

БҰҰ болжамына сәйкес әлемнің барлық дерлік елдері халықтың қартаю процесіне тап болады

Халықтың қартаюын өлшеудің басқа алғышартын пайдалану (60+ жастағы адамдардың үлесі) да Қазақстанда халықтың қартаю процесінің басталғанын көрсетеді

60 және одан жоғары жастағы адамдар үлесі туралы нақты дерек және болжамы:

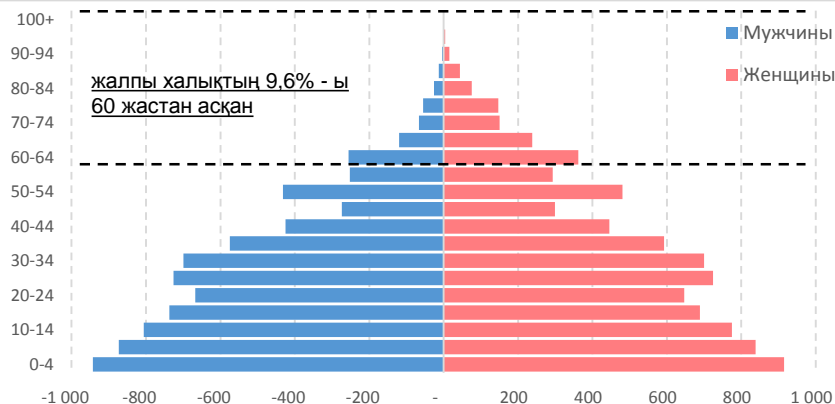
Ж. Божё-Гарнье-Э. Россеттің демографиялық қартаю шәкілі:

Кезең	60 және одан жоғары жастағы адамдар үлесі, %	Қартаю кезеңдері және халықтың қартаю деңгейі
1	< 8	Демографиялық жастар
2	8-10	Қарттықтың алғашқы табалдырығы
3	10-12	Кәрілік алды
4	12 и выше	Демографиялық кәрілік
	12-14	Демографиялық қарттықтың бастапқы деңгейі
	14-16	Демографиялық қарттықтың орташа деңгейі
	16-18	Демографиялық қарттықтың жоғары деңгейі
	18 и выше	Демографиялық қарттықтың өте жоғары деңгейі

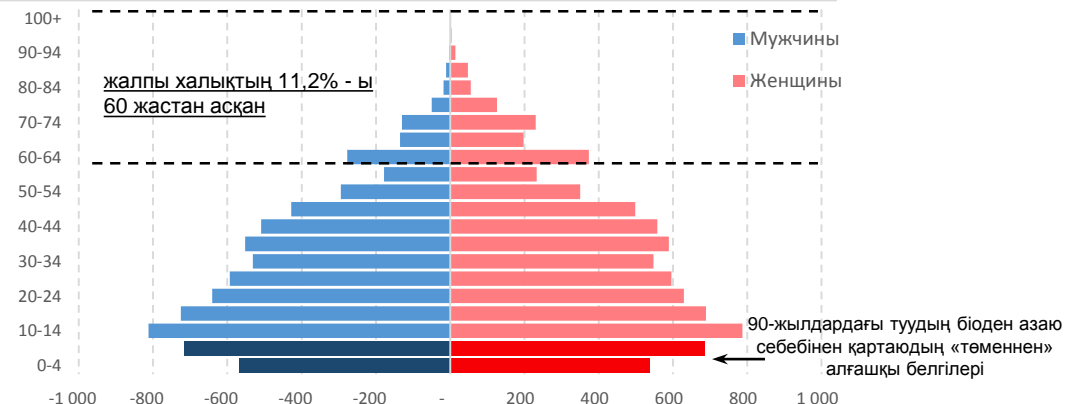
- БЖЗК-ның да, БҰҰ-ның да болжамдары төмендегідей:**
- Қазақстанда 2050 жылға қарай Ж.Боже-Гарнье-Э. Россеттің демографиялық қартаю шәкіліне сәйкес демографиялық қарттықтың өте жоғары деңгейі байқалатын болады: 60 және одан жоғары жастағы адамдардың үлесі 20% - ға жетеді.
  - 2050 жылға қарай орта есеппен әрбір бесінші қазақстандық 60 немесе одан жоғары жаста болады.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ХАЛЫҚТЫҢ ҚАРТАЮ СЕБЕПТЕРІ

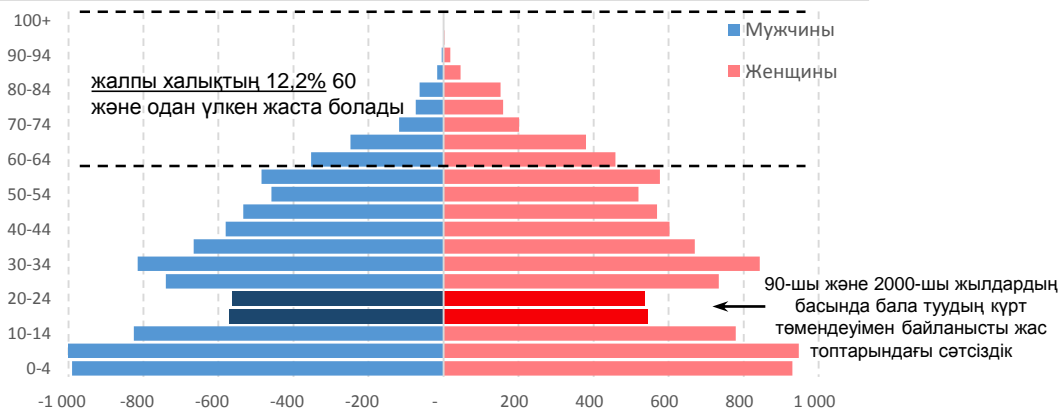
Жас-жыныстық пирамида, 1990 жылға нақты дерек*:

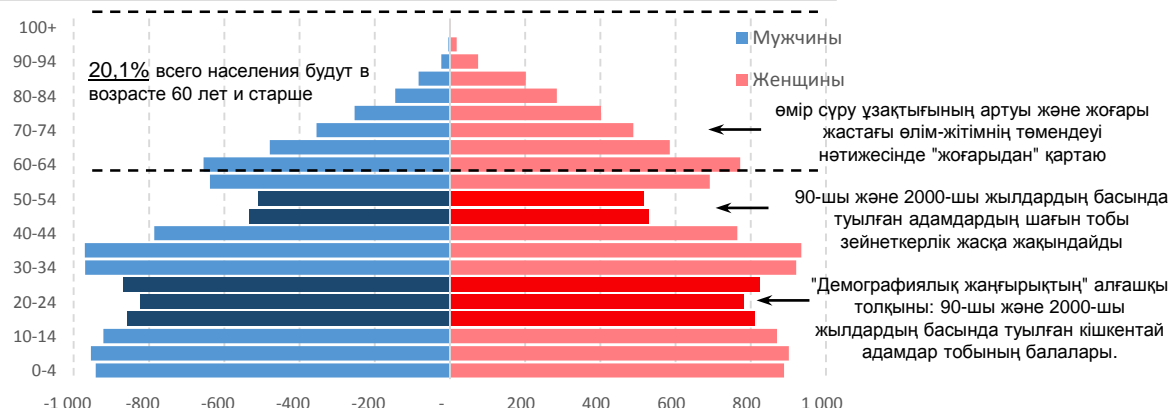
Жас-жыныстық пирамида, 2000 жылға нақты дерек*:

Жас-жыныстық пирамида, 2020 жылға нақты дерек*:

Жас-жыныстық пирамида, 2050 жылға нақты дерек*:

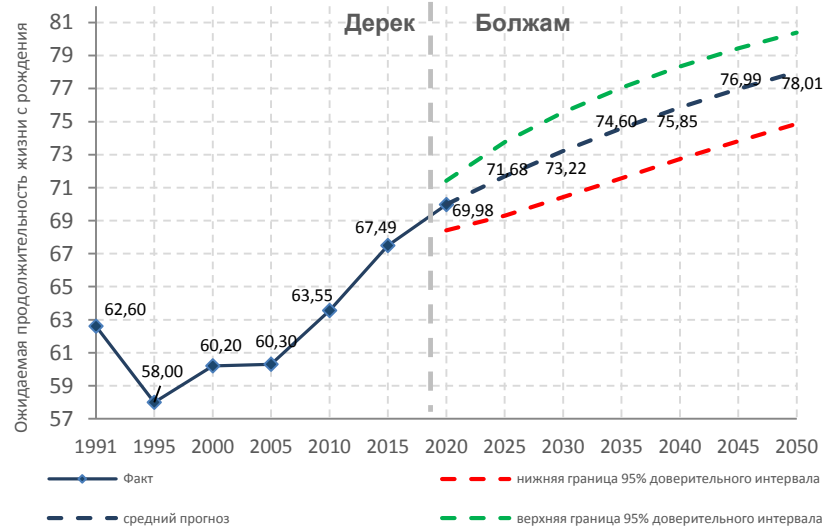

Болашақта Қазақстанда халықтың қартаю процесi нәтиже болмақ:

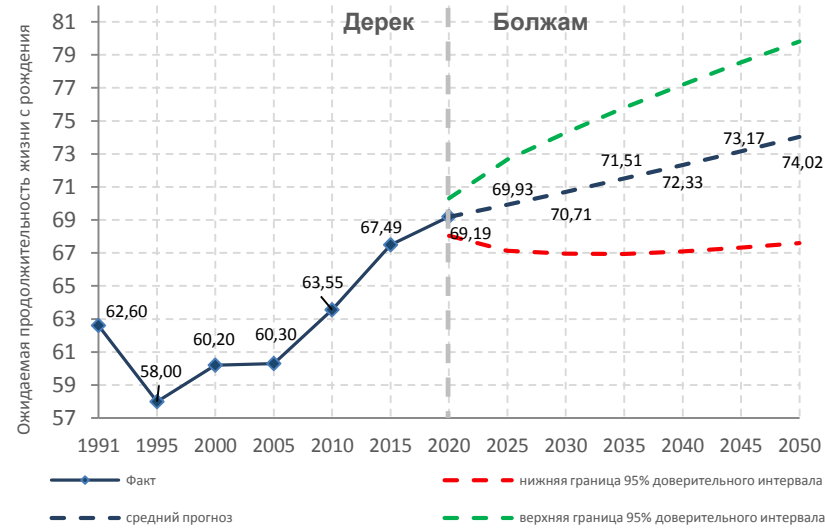
- 1 — туу көрсеткiшiнiң бiртiндеп төмендеуiне байланысты «төменнен» қартаю:
  - БҰҰ болжамына сай, Қазақстанда (бүкiл әлемде) туылу бойынша жиынтық коэффициент 2050 жылға қарай бiр әйелге ағымдағы 2,7 (2,5) баладан 2,1 (2,2) балаға дейiн төмендейдi;
  - бала тууды азайтудың жаһандық үрдiсi урбандалу, гендерлiк теңдiк процестерiн күшейту және әйелдердiң жұмыс күшiне қатысуы жөнiндегi трендтердiң салдары болып табылады.
- 2 — өмiр сүру ұзақтығының одан әрi бiртiндеп артуына байланысты "жоғарыдан" қартаю

БЖЗҚ деректері мен болжамы*, ерлер:

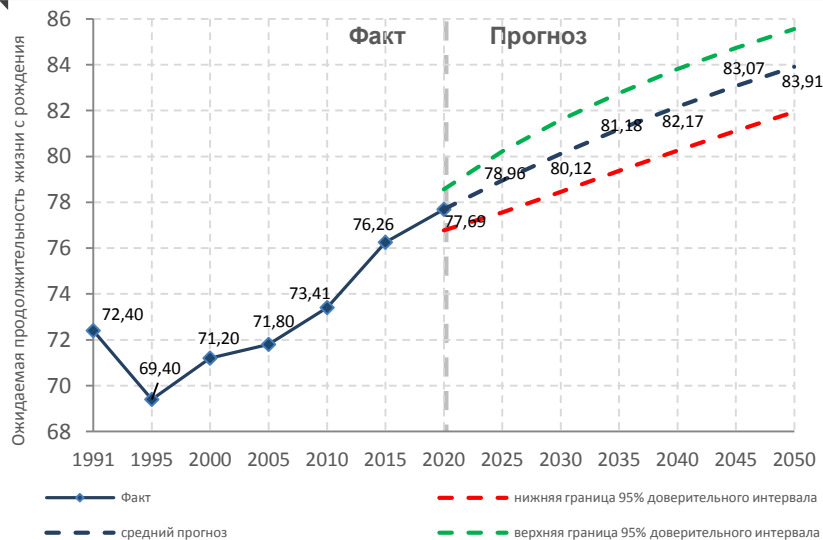

БҰҰ деректері мен болжамы**, ерлер:

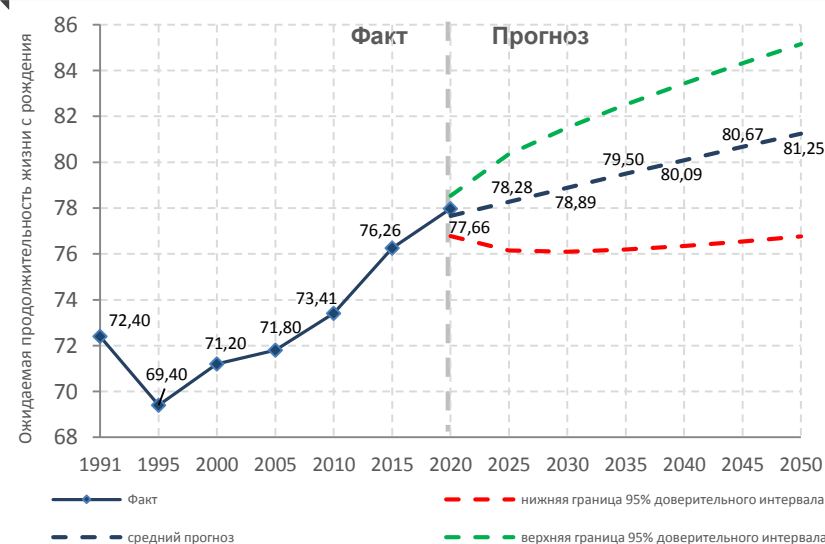

БЖЗҚ мен БҰҰ-ның орташа болжамдары Қазақстанда туғаннан бастап күтілетін өмір сүру ұзақтығы (КӨҰ) көрсеткіштерінің өсуі одан әрі де сақталатынын растайды, бұл болашақта Қазақстандағы халықтың қартаю процестерінің одан әрі шиеленісуіне әкеледі

Факт и Прогноз ЕНПФ*, женщины:

Факт и Прогноз ООН**, женщины:

БЖЗҚ-ның (БҰҰ) орташа болжамына сәйкес, 2050 жылға қарай ер азаматтардың КӨҰ ағымдағы 68,82 жастан 78,01 (74,02) жасқа дейін өседі

БЖЗҚ-ның (БҰҰ) орташа болжамына сәйкес, 2050 жылға қарай әйелдердің КӨҰ ағымдағы 77,30 жастан 83,91 (81,25) жасқа дейін өседі

БЖЗҚ-ның (БҰҰ) орташа болжамдарына сәйкес ерлер мен әйелдердің КӨҰ арасындағы айырмашылық 2050 жылға қарай ағымдағы 8,48 жастан 5,9 (7,23) жасқа дейін қысқарады

* Болжам Lee-Carter әдісін қолдану арқылы жүзеге асырылды

**Ақпарат көзі: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). World Population Prospects 2019

Ерлер			
Ағымдағы жасы	Ағымдағы жастан бастап КӨҰ (өмір сүру ықтималдығы≈50%)	ағымдағы жастан бастап төмендегі жастарға дейінгі өмір сүру ықтималдығы 25%	ағымдағы жастан бастап төмендегі жастарға дейінгі өмір сүру ықтималдығы 10%
63	80	87	92
80	87	91	94
90	93	95	98
100	101	102	104

Қазақстандағы 63 жастағы ерлердің КӨҰ 80 жасты құрайды (шамамен әрбір екінші адам осы жасқа дейін өмір сүреді). Сонымен қатар, ерлердің осы жас тобында 87 жасқа дейін өмір сүрудің 25% мүмкіндігі (әр төртінші) және 92 жасқа дейін өмір сүрудің 10% мүмкіндігі (әр оныншы) бар

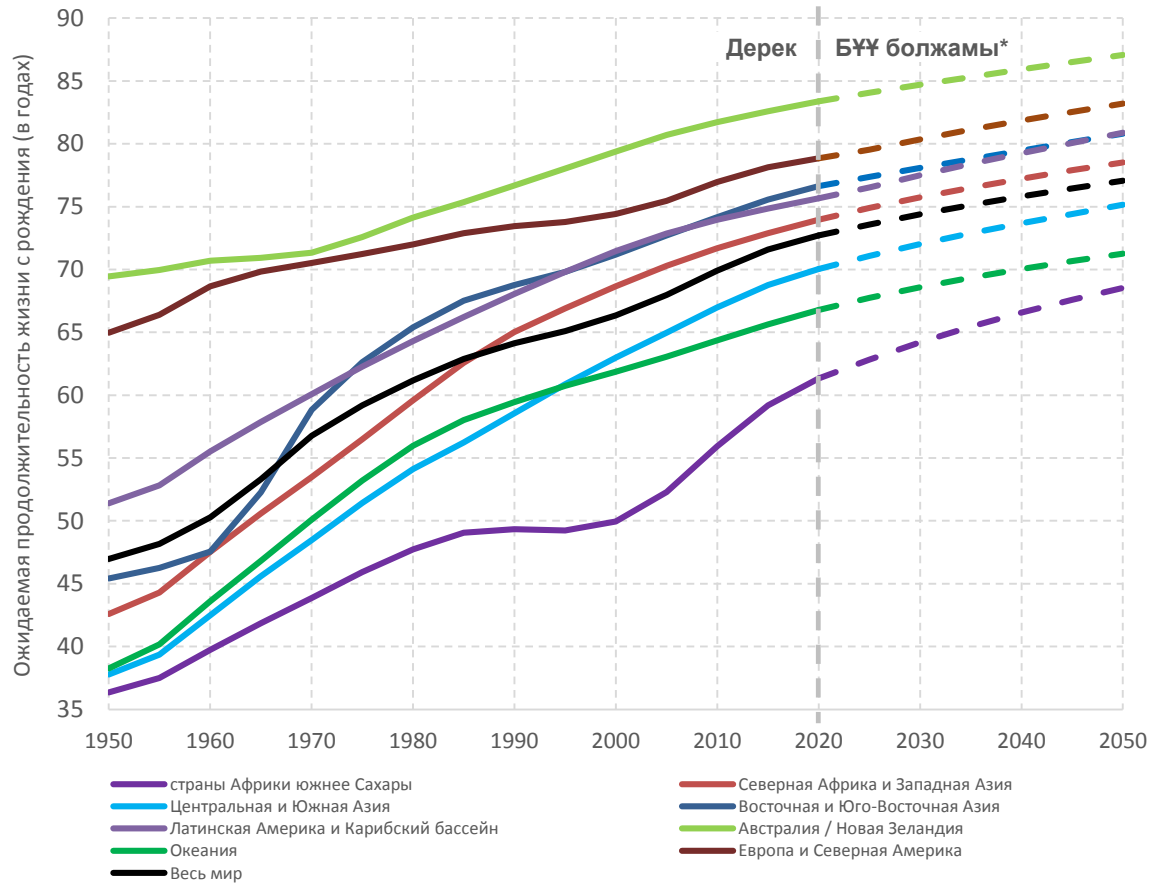
Әйелдер			
Ағымдағы жасы	Ағымдағы жастан бастап КӨҰ (өмір сүру ықтималдығы≈50%)	ағымдағы жастан бастап төмендегі жастарға дейінгі өмір сүру ықтималдығы 25%	ағымдағы жастан бастап төмендегі жастарға дейінгі өмір сүру ықтималдығы 10%
59	82	89	94
63	83	89	94
80	88	92	96
90	94	96	99
100	102	103	104

Қазақстанда 59 жастағы әйелдердің КӨҰ 82 жасты құрайды (шамамен әрбір екінші адам осы жасқа дейін өмір сүреді). Сонымен қатар, әйелдердің осы жас тобында 89 жасқа дейін өмір сүрудің 25% мүмкіндігі бар (әр төртінші) және 94 жасқа дейін өмір сүрудің 10% мүмкіндігі (әр оныншы) бар

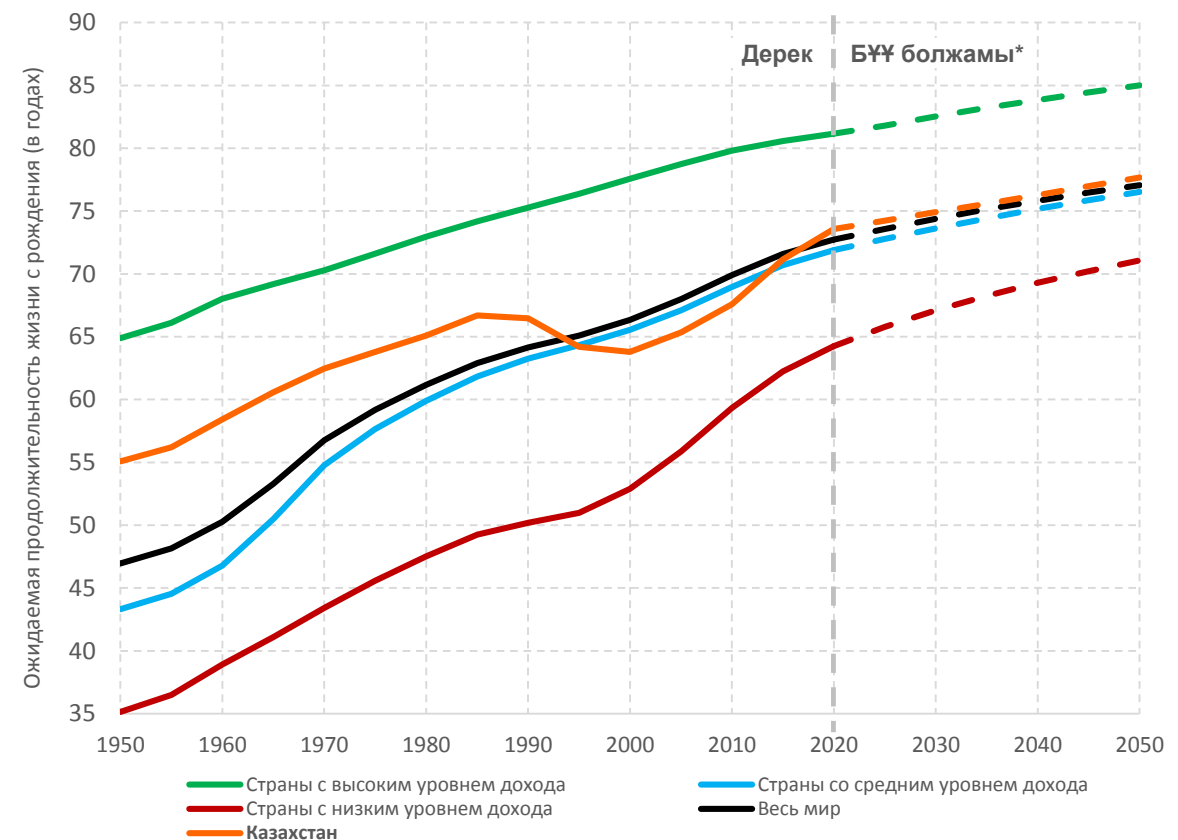

ӘЛЕМДЕ ТУҒАННАН БАСТАП ӨМІР СҮРУ ҰЗАҚТЫҒЫНЫҢ ӨСУІ

БҰҰ деректері мен болжамы* әлемнің аймақтары бойынша, екі жыныста да:

БҰҰ деректері мен болжамы* табыс топтары бойынша**, екі жыныста да:

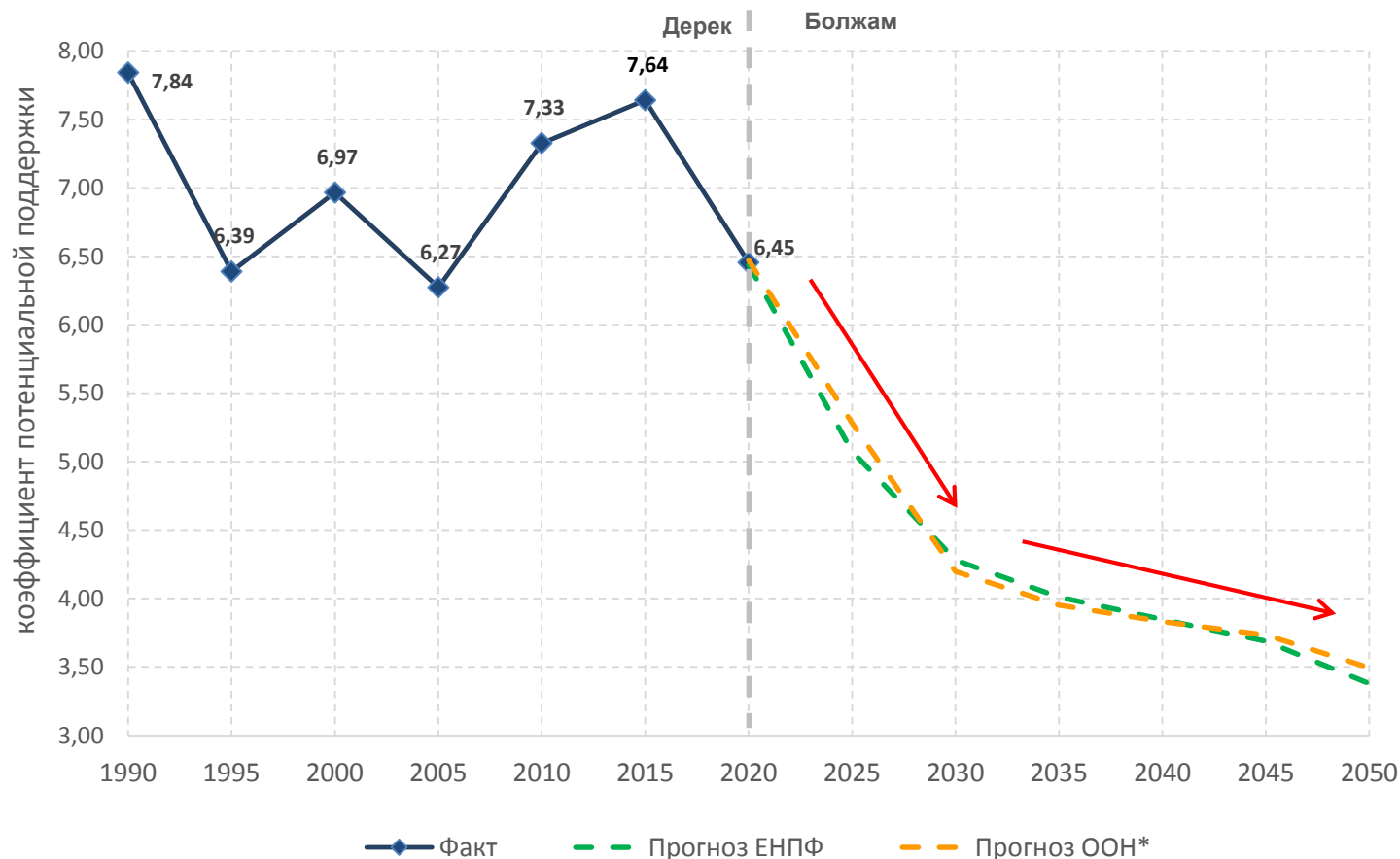
**ВНД на душу населения по странам:
с низким уровнем дохода – менее \$1 026, со средним уровнем дохода – между \$1 026 и \$12 375, с высоким уровнем дохода – более \$12 375

БҰҰ болжамына сәйкес, туғаннан бастап КӨҰ көрсеткіштерін жақсарту әлемнің барлық өңірлерінде болашақта да жалғасады: дүние жүзінде екі жыныс бойынша туғаннан бастап КӨҰ орташа көрсеткіші 2019 жылғы 72,6 жастан 2050 жылы 77,1 жасқа дейін ұлғаяды. Бұл ретте, туғаннан бастап болжамды КӨҰ мынадай мән-жайларға байланысты болады:

- өлімге әкелетін аурулардың алдын алу мен емдеудегі одан әрі ілгерілеу;
- соғыс немесе өлімге әкелетін індеттер сияқты апатты оқиғалардың болмауы.

Қазақстанда халықтың қартаюу процестері әлеуетті қолдау коэффициентін төмендетеді = (еңбекке қабілетті жастағы адамдар саны (25-тен 64 жасқа дейін) / 65 және одан жоғары жастағы адамдар саны)

БЖЗҚ-ның да, БҰҰ-ның да болжамдарына сәйкес, Қазақстанда 2019-2050 жылдар аралығында әлеуетті қолдау коэффициенті 2 есе төмендейді: 65+ жастағы 1 зейнеткерге еңбекке қабілетті жастағы тек 3,5 адам келеді, бұл еңбекке қабілетті халыққа «жүктемені» арттырады

Бұл коэффициенттің төмен болжамды мәндері Қазақстандағы халықтың қартаюу процестерінің еңбек нарығына, экономикалық көрсеткіштерге әлеуетті әсерін, сондай-ақ таяудағы онжылдықта Қазақстанның басына түсуі мүмкін әлеуметтік және зейнетақымен қамсыздандыру бөлігінде мемлекеттік бюджетке жүктеменің ұлғаюына баса назар аудартады!

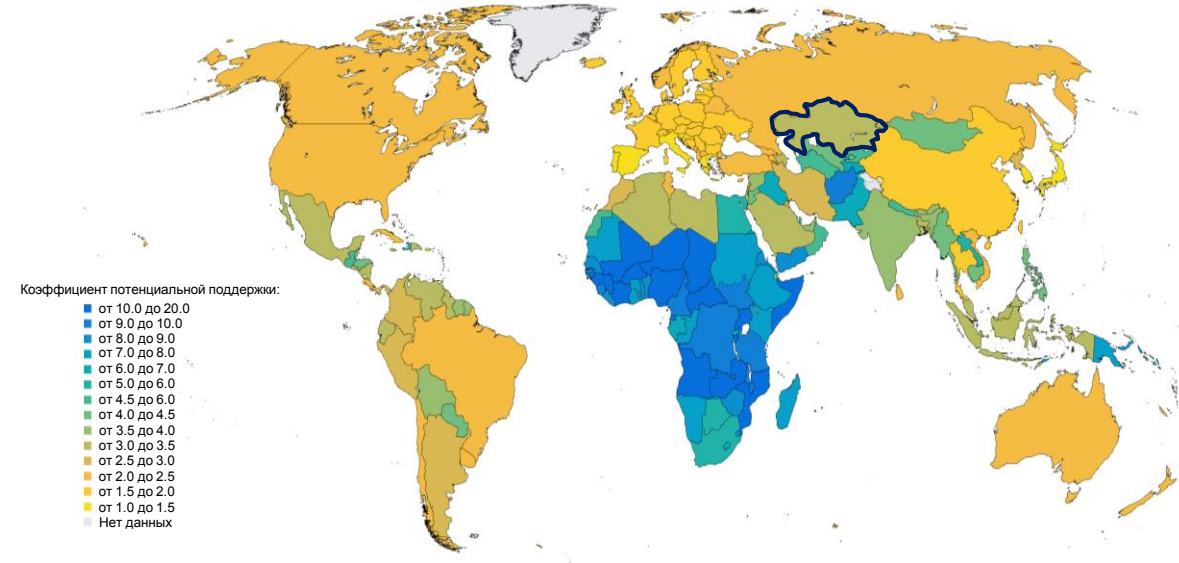
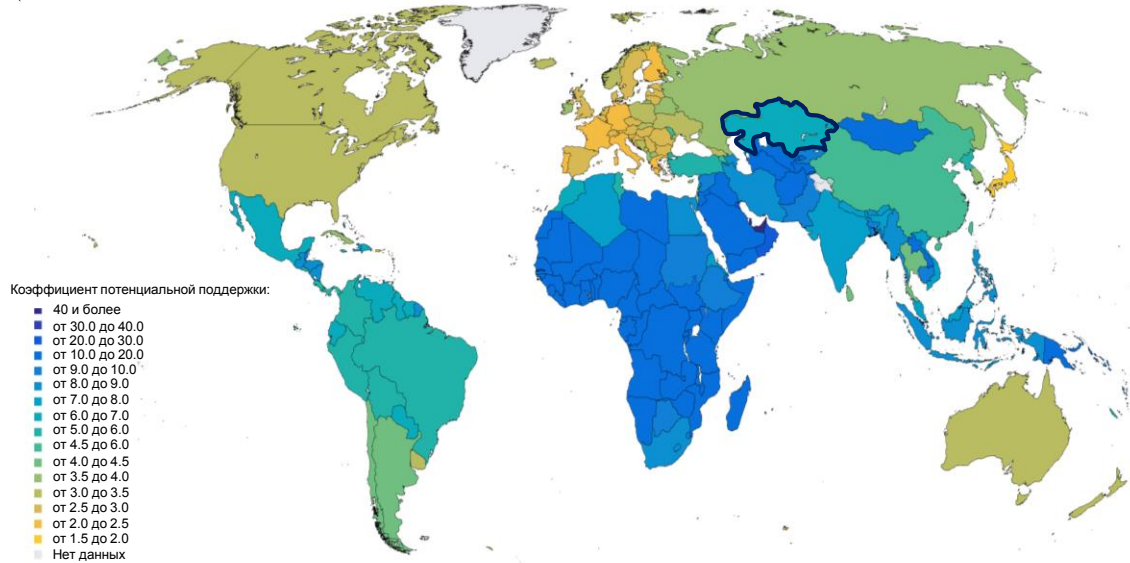

Халықтың қартаюуының басталған процестері жағдайында Қазақстандағы көп деңгейлі зейнетақы жүйесінің жинақтаушы компоненті бюджетке жүктемені азайтуға және болашақта зейнетақы мөлшерін арттыруға қабілетті компонент ретінде ерекше маңызға ие болады

ӘЛЕУЕТТІ ҚОЛДАУ КОЭФФИЦИЕНТІ, ӘЛЕМ ЕЛДЕРІ

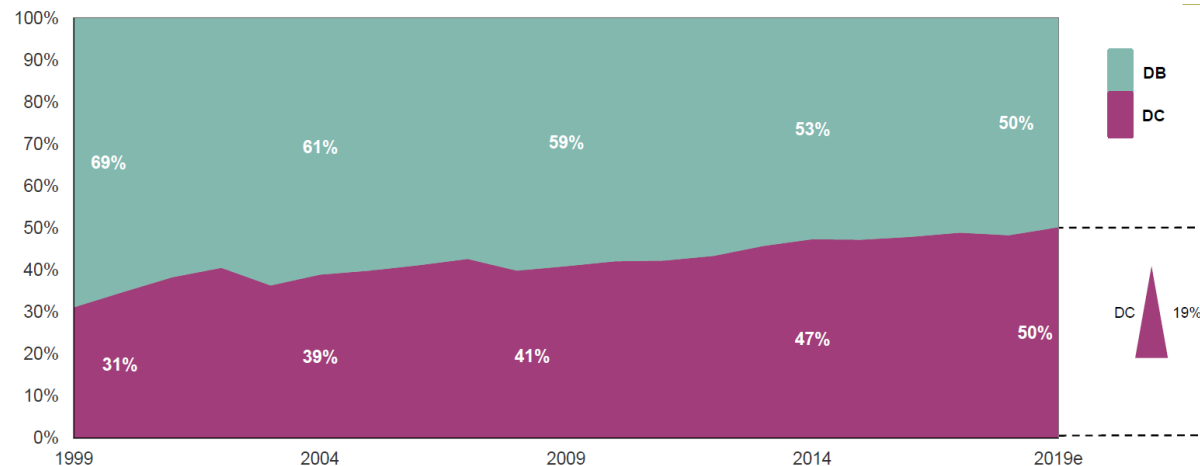
2020 ЖЫЛҒА АРНАЛҒАН БОЛЖАМ*:

2020 ЖЫЛҒА АРНАЛҒАН БОЛЖАМ*:

БҰҰ болжамдарына сәйкес әлемнің көптеген елдері әлеуетті қолдау коэффициентін төмендету процесіне тап болады

Таратушы жүйелерден жинақтаушы зейнетақы жүйелеріне көшу бойынша жаһандық трендтер:

Еңбекке қабілетті халыққа жүктеменің артуы жағдайында бөлу үлгісіндегі жүйеден (DB) жинақтаушы үлгідегі жүйеге (DC) көшу бойынша жаһандық трендтер байқалады.

Соңғы 20 жылда жиынтық зейнетақы активтеріндегі DC активтерінің үлесі 19% - ға өсті.

1 Қазақстанда халық саны 2050 жылдың соңына қарай 24 млн. адамға жетеді, дегенмен өсу қарқыны баяулайды. Бұл ретте:

- 1) болжамды өсімнің 2/3-сіне "демографиялық серпін" арқылы қол жеткізіледі;
- 2) болжамды өсімнің 2/3-сіне бала туудың қарапайым алмастыру деңгейінен жоғары және өмір сүру ұзақтығының ұлғаю есебінен қол жеткізілетін болады.

2 Халық санының өсуімен елдегі қарт адамдардың үлесі тұрақты түрде өседі:

- 1) 60 жастан асқан адамдардың үлесі 2050 жылға қарай ағымдағы 12% - дан 20% - ға дейін өседі;

2050 жылы орта есеппен әрбір бесінші қазақстандық 60 немесе одан жоғары жаста болады:

іс жүзінде кәрілік шегі

демографиялық қарттықтың өте жоғары деңгейі

- 2) 65 және одан жоғары жастағы адамдардың үлесі 2050 жылға қарай ағымдағы 7,7% - дан 14% - ға дейін өседі.

3 Елдегі халықтың қартаюу процесінің негізгі қозғалтқышы:

- туу көрсеткіштерінің біртіндеп төмендеуі;
- өмір сүру ұзақтығының біртіндеп артуы болып табылады.

4 Еңбекке қабілетті жастағы адамдардың (25-64) зейнеткерлерге арақатынасы (65+) 2050 жылға қарай ағымдағы 7,0-ден 3,5-ке дейін екі есе төменлейді, бұл әлеуметтік және зейнетақымен қамсыздандыру бөлігінде мемлекеттік бюджетке жүктемені арттырады:

5 Халықтың қартаюуы жағдайында көпдеңгейлі зейнетақы жүйесінің жинақтаушы құрамдауышы ерекше маңызға ие болады, бұл құрамдауыштың қасиеттері:

- бюджетке түсетін жүктемені азайтады
- болашақта зейнетақы мөлшерін арттырады